

i altra s'han propagat al castellà des del català. En català *espaïar-se* devia canviar-se en *esplaiar-se* per contaminació o encruement.

Aquest seria en part el de *plaer* (hi pogueren contribuir les formes *plai*, *plaia*, del català aprovençalat dels poetes del S. XIV i princ. S. XV), com indica *AlcM*, però d'altra banda, com vaig indicar en el DCEC, el mot es va topar amb un derivat del port. *praia*, cast. *playa* 'platja' (cf. en sentit anàleg les notes de Montoliu, *BDC* III, 70; i Spitzer, *AJLC* III, 18): el port. *espraïar* intr. ja apareix a la primera meitat del S. XVI (Bernardino Ribeiro) i amb gran freqüència des de la meitat del segle, en clàssics de la talla de Camões, Ferreira de Vasconcelos, Castanheda i João de Barros, amb el sentit d'estendre's l'aigua de la marea', 'espargir-se, estendre's, dilatar-se' i en fi 'allargar-se molt (en paraules)'; des d'allí es va contagiar *explayarse* al castellà, on apareix primerament el 1585 i després sovint en clàssics de princ. S. XVII (Vélez de Guevara, Quevedo, etc.); veg. més detalls, informació i discussió en el DCEC (EXPLAYAR).

Es veu, doncs, que degué haver-hi un veritable aiguabarreig o «télescopage» entre el portuguesisme dels castellans i de la marineria hispànica en general, i el cat. medieval *espaïar*, que ja tendia, sota la influència de *plaer* i *ell play*, a perdre ocasionalment un *l* addicional. Cf. encara: Gósol *esplaiar-se* «entretener-se: sembla que s'ha espl. en fer això» (*DAG.*); maestr. *esplai* adv. 'a poc a poc' (*vés esplai, vés espaiet!*), que GaGirona assenyala en el Baix-Maestrat, Tort., Benasal i PnaCast., i el seu diminutiu usat en el BSCC VI, 231: «el sinyor tenedor llig l'acta *esplaietet*». *Espaiotet AlcM. Espait* II, *AlcM*.

Per a la formació d'un *espassar-se* (d'on *espassa* en el *Curial*, etc.) al costat d'*espaïar-se* (per contaminació amb *passar*), veg. Spitzer, *AJLC* III, 12-13.

¹ Això podria suggerir que a-la constitució d'*espaïar* vagi col·laborar també EXPEDIRE (formes com *expediamus*, etc. podien donar **espeiam*). No és versemblant, però, i el més probable és que la grafia *espayr* de B resultés d'un mer oblit de la *a*: B i I tenen un tronc comú: la grafia *espahir* de I degué ser una seqüela de copista secundària d'aquella.

LLISTA CORRELATIVA DE DERIVATS I COMPOSTOS: *espaial*, *espaial*, *espaïos*, *espaïament*, *espaïar*, *espaïar*, *esplaiar*, *esplaiar-se*, *esplai*, *esplaiar-se*, *esplai* 'a poc a poc', *esplaietet*, *espaïotet*, *espaït*, *espassar-se*.

Espaimar, *espaime*, V. *espasme* *Espaió*, V. *palló* (PALLA) *Espaiós*, V. *espai* *Espair*, *espaït*, V. *expedir* (IMPEDIR) *Espalla*, V. *espatlla* *Espallar*, V. *palla* *Espalleit*, encruement del fr. *pâli* amb el sinònim cat. *esgroguèit* *Espallència* deu ser *esquinència*, -inància (veg. ESCARRANSIT), alterat per una etim. pop. que, veient-hi un derivat d'*esquena*, substituït aqueixa inicial pel seu quasi-sinònim *espatlla* 'espatlla' *Espalló*, V. *palla* *Espallongar*, V. *perllongar* (LLONG) *Espallots*, *espallussar*, V. *palla*

ESPALMAR, 'raspallar' val., bal. i tort., antigament 'calafatejar les embarcacions', del ll. tardà EXPALMARE 'donar cops amb les mans', derivat de PALMA 'mà, palma de la mà', perquè aquestes operacions es feien amb les mans i especialment amb el palmell d'aquestes. □ 1.ª doc.: 'calafatejar' fi S. XIII; 'raspallar', 1322.

Una embarcació que observa l'enemic «de luny paria que fos roca, per tal com lo leny era de fresch *spalmat* e blançajave», Desclot, § 157 (*NCL* v, 60.12). Amb aquest sentit l'usaren també Muntaner, JoMartorell, etc.: «vint galees de prohençals bé armades e *esparmades*», Muntaner, cap^o 67; però en Muntaner hi ha també la variant *espalmar* (*DAG.*, *AlcM*);¹ «*espalmar* les naus: reconcinare, reficere naves», OPou (*TbPu.*, 73).

En el sentit de 'raspallar' ja en un doc. dels mostassafs de València, de 1322: «que fos leguda cosa als diits peyllers e a qualssevol altres persones, venents robes veylles o usades, de nedeejar, *espalmar* e endreçar ab *espalgador* de cerdes, e/o ab granera e no ab cardó, en alcuna manera, les dites robes veylles o usades, per obs de vendre aquelles» (*DBal.*). «*Espalmar*: cepillar», Sanelo (f° 149v.). S'usa avui des de l'Ebre cap al Sud: Arabia ja ho recollia a la zona tortosina (*Misc. Folk.*, p. 172); «*espalmar* la roba: netejar-la de pols --- cepillar» i *espalgador* «cepillo», que segons el *Voc.* de GaGirona s'usa a Tortosa, Ebre, Maestrat, Plana, València i Novelda; Enric Valor dona com a valencianes normals frases com «avui *espalmaré* tota la roba d'hivern», «*espalma'm* bé les solapes» (*Millorens el llenguatge*, 1971, p. 314). D'altra banda és mot de totes les Illes, i en particular a Mallorca en la variant *espaumar* (*BDLC* x, 233): «jo no me tenc de fregar / ses botes ni ses sabates, / ni 'm puc *espaumar* ses bates», PdAPenya (*IdOr* 1, 83).

Com vaig indicar en el DCEC (III, 625a29-38, b47-626a15) és un derivat de PALMA 'palmell de la mà'; però no de *palma* 'palmera' com suposa *AlcM* (¿què té a veure 'llevar les palmes o brosses de palma' amb una nau ni amb el vestit d'un ciutadà, que els pagesos s'espalmen menys?), ni de la palma de la mà perquè amb aquesta s'aplicaria el quitrà, com diu Vidos, car el quitrà s'aplica bullent i la mà en sortiria cremada, sinó perquè primitivament en lloc de passar el raspall s'espolsava la pols batent-la amb la mà, i el seu s'untava també allisant-lo amb els palmells.

Altrament el mot EXPALMARE ja estava format en el llatí tardà. Va usar-lo Sant Agustí, traduint els psalms, per a 'pegar amb les mans, bufetejar', i apareix en una sèrie de vells glossaris, on tradueix el mot grec que vol dir «frapper avec une baguette ou bâton», «frapper à la figure»: «*expalmo*: *παλλῶ* CGL II, 427.31, *expalmavit*: *ἐπάπισεν*», id. III, 67.16, «depellere, dealapare», id. v, 599.15 (i cf. CGL VI, 416). Del català el mot en el sentit nàutic va passar al cast. *despalmar* [1502, cartes de Cr. Colom].

DERIV.: *Espalmada*, *Espalmador* [1322, supra]; però per al nom de l'illa de l'*Espalmador* entre Eivissa i Formentera, veg. E.T.C. II, 226, on indico que l'origen d'aquest topònim deu ser en realitat un altre.